

Joseph E. Stiglitz, Columbia Üniversitesi'nde profesör ve Nobel Ekonomi ödülü sahibidir. Bruce Greenwald ile beraber kaleme aldığı en son kitabı, Öğrenen Bir Toplum Yaratma: Büyümeye, Gelişmeye ve Sosyal İlerlemeye Yeni Bir Yaklaşım (Creating a Learning Society: A New Approach to Growth, Development, and Social Progress) ismini taşımaktadır.

JOSEPH E. STIGLITZ

21. yüzyıl da demokrasi

Servet artsa bile ücretlerin yerinde sayması ve eşitsizliğin artması, normal piyasa ekonomisinin işleyişini değil, **benim “yapay kapitalizm” adını verdiğim sistemin işleyişini** yansıtır. Sorun piyasaların nasıl işlemesi gerektiği veya işlediğinde değil, piyasaların rekabetçi olmasını temin edemeyen, şirketlerin ve zenginlerin diğer herkesi istismar edebileceği çarpık pazarları sürdüren kuralları hazırlayan politik sistemimizde olabilir.

Thomas Piketty'nin son kitabı “Yirmi Birinci Yüzyılda Sermaye”nin (Capital in the Twenty-First Century) ABD ve diğer gelişmiş ekonomilerde karşılanma biçimi, eşitsizlik hakkındaki artan endişeyi gösteriyor. Kitabı, gelir ve servetin en tepedeki payının artışıyla ilgili zaten yeterli olan kanıtlara daha fazla ağırlık kazandırıyor. Üstelik Piketty'nin kitabı, Büyük Buhan ve 2. Dünya Savaşı'nın takip eden yaklaşık 30 yıllık döneme, bu dönemi belki de felaketlerin uyarabileceği olağandışı sosyal bütünlüğün neden olduğu tarihsel bir anormallik olarak görerek, farklı bir bakış açısı getiriyor. Hızlı ekonomik büyümenin bulunduğu bu dönemde refah yaygın olarak paylaşıyor ve tüm gruplar geliyordu, fakat en dipteki dilim yüzde olarak daha fazla kazanımlar elde ediyordu.

Piketty ayrıca Ronald Reagan ve Margaret Thatcher'ın 1980'lerde tüm dünyanın faydalanacağı büyüme artırıcı olarak sattığı “reformlara” yeni ışık tutuyor. Onların reformlarını yavaş büyüme ve küresel istikrarsızlığın artışı izledi ve meydana gelen büyüme de çoğunlukla tepedeki dilimin işine yaradı.

Piketty'nin çalışması hem ekonomik teori hem de kapitalizmin geleceğini ilgilendiren temel sorunları gündeme getiriyor. Servet/üretim oranındaki büyük artışları belgelendiriyor. Standart teoride bu tarz artışlar, sermaye getirisindeki düşüş ve ücretlerdeki artışla ilişkilendirilir. Ancak günümüzde, ücretler düşmüş olsa da sermayenin getirisi azalmış gibi görülüyor. (Örneğin ABD'de son dört 10 yıllık dönem içinde ortalama ücretler %7'nin üzerinde düştü.)

En bariz açıklama, ölçülebilen servetteki artışın üretken sermayedeki artışa karşılık gelmediğidir ki veriler bu yorumla tutarlı görünüyor. Servetteki artışın büyük kısmı, gayrimenkul değerlerindeki artıştan kaynaklandı. 2008 mali krizinden önce, birçok ülkede emlak balonu barizdi; şimdi bile tam bir “düzeltme” olmamış olabilir. Değerdeki artış zenginler arasında “konumsal” mallar (sahilde bir

ev veya New York Beşinci Caddede bir apartman dairesi) için rekabeti de temsil edebilir.

YAPAY KAPİTALİZMİN İŞLEYİŞİ

Bazen ölçülen mali servette bir artış, “ölçülme-yen” servetten ölçülen servete bir kaymadan biraz daha fazlasına karşılık gelir. Bu kaymalar gerçekte genel ekonomik performansta bir bozulmayı yansıtabilir. Tekel gücü artarsa veya firmalar (örneğin bankalar) sıradan tüketicileri istismar etmek için daha iyi yöntemler geliştirse, daha yüksek kâr olarak ve sermayeye dönüştürüldüğünde, mali servette bir artış olarak kendini gösterir.

Tabii ki bu olduğu zaman, resmi olarak ölçülen servet artsa bile toplumsal refah ve ekonomik verimlilik düşer. Buna karşılık gelen beşeri sermaye değerindeki (işçilerin serveti) azalmayı düpedüz hesaba katmıyoruz.

Dahası, bankalar siyasi nüfuzlarını kayıplarını kamulaştırmada kullanma ve haksız elde edilmiş kazanımlarını tutmaya devam etme konusunda başarılı olursa, mali sektörde ölçülen servet artar. Vergi mükelleflerinin servetinde buna karşılık meydana gelen azalmayı ölçmeyiz. Aynı şekilde şirketler hükümeti ürünleri için fazla ödeme yapmaya ikna ederse (önde gelen ilaç şirketlerinin yapmayı başardığı gibi) veya kamu kaynaklarına piyasanın altında fiyatlarla erişim elde ederlerse (madencilik şirketlerinin yapmayı başardığı gibi), sıradan vatandaşların serveti artmasa da bildirilen mali servet artar.

Burada gözlemediğimiz, servet artsa bile ücretlerin yerinde sayması ve eşitsizliğin artması, normal piyasa ekonomisinin işleyişini değil, benim “yapay kapitalizm” adını verdiğim sistemin işleyişini yansıtır. Sorun piyasaların nasıl işlemesi gerektiği veya işlediğinde değil, piyasaların rekabetçi olmasını temin edemeyen, şirketlerin ve zenginlerin diğer herkesi istismar edebileceği (ve ne yazık ki ettiği) çarpık pazarları sürdüren kuralları hazırlayan politik sistemimizde olabilir.

Oyunun kurallarını doğru anlarsak, 20. yüzyılın ortasındaki orta sınıf toplumlarını nitelendiren hızlı ve paylaşılan ekonomik büyüme yeniden elde edilebilir. **Bugün karşıımızdaki esas soru, aslında 21. yüzyıldaki sermaye hakkında değil, 21. yüzyıldaki demokrasi hakkında.**

OYUNUN KURALLARINI DOĞRU ANLAMAK

Piyasalar elbette dış dünyadan kopuk değil. Oyunun kuralları olmak zorunda ve bunlar politik süreçlerle tesis ediliyor. ABD ve onun ekonomik modelini izleyen giderek artan sayıda ülkelerdeki yüksek ekonomik eşitsizlik düzeyi, politik eşitsizliğe yol açıyor. Böyle bir sistemde ekonomik ilerleme fırsatları da eşitsiz hale geliyor ve sosyal seyyaliyeti (ödeyebilirlik) de düşürmeye zorluyor.

Bu yüzden Piketty'nin daha da yüksek eşitsizlik seviyesi tahminleri, ekonominin değiştiremez yasalarını yansıtmıyor. Basit değişiklikler, daha yüksek sermaye kazancı ve veraset intikal vergileri, eğitime erişimi artırmak için daha fazla harcama, anti-tröst yasalarının sıkı şekilde uygulanması, yöneticilerin maaşlarını sınırlayan kurumsal yönetim reformları ve bankaların toplumun geri kalanını istismar etmesini dizginleyen mali düzenlemeler eşitsizliği azaltır, ayrıca fırsat eşitliğini dikkat çeker ölçüde artırır.

Oyunun kurallarını doğru anlarsak, 21. yüzyılın ortasındaki orta sınıf toplumlarını nitelendiren hızlı ve paylaşılan ekonomik büyüme yeniden elde edilebilir. Bugün karşıımızdaki esas soru, aslında 21. yüzyıldaki sermaye hakkında değil, 21. yüzyıldaki demokrasi hakkında.

Editör Notu: Fransız ekonomist Thomas Piketty, 685 sayfalık 21. Yüzyılda Sermaye adlı kitabında küresel gelir eşitsizliği üzerine son derece ilginç hipotezler öne sürüyor. Piketty, Manuel Saez'in de yardımıyla 30 ülkenin vergi kayıtlarını 15 yıl süren titiz bir çalışmayla analiz ederek yazdığı kitabında, son yüzyılda ABD'de uygulanan vergi politikalarının yanlış olduğunu iddia ediyor. Piketty eşitsizliğin ana sebebini, sermaye getirilerindeki artış hızının ekonomilerin büyüme hızından daha yüksek olması gerçeğinden yola çıkarak; servetlerini yatırımlardan alanların, ücretli ve maaşlı çalışanlara göre daha zengin olduklarını ifade ediyor. Piketty'nin kitabı Avrupa ülkelerinde ve ABD'de çok satanlar listesinde yer alıyor.

Telif Hakkı: Project Syndicate, 2014.
www.project-syndicate.org